

(Əvvəlki ötən sayımızda)

Azərbaycanın müstəqil dövlət quruculuğuna aparan yolu, əslində, 1969-cu ildən-məhz onun hakimiyyətə gəlişindən sonra başlamışdır. Bu məkanda azərbaycançılığın ən parlaq səhifələri də elə həmin illərdən etibarən yazılmışdır. Heydər Əliyev dövrü mövcud olan ideologiyanın qəlbləri çərçivəsində və bu ideologiyaya, əlbəttə, aşkarda dəbən-dabana zidd olmayan formada olsa belə, alt qatda ona müxalif qalaraq, Azərbaycanda milli ruhun tamamilə sıxışdırılmasına nöqlü yol verməmiş, əksinə, onu yüksəltmək yolunda bütün imkanlardan maksimum dərəcədə istifadə etməyi bacarmışdır.

Bu baxımdan Heydər Əliyevin respublika rəhbərliyinə gəlməsindən sonrakı dövr milli özünüdərk, milli özünü-qayıdışın başlanğıcı kimi qəbul edilir. Tarixi məhz bu dövrdən etibarən başlanan Heydər Əliyev idarəetmə fəlsəfəsinin başlıca ideya-siyasi istiqamətini də məhz xalqın milli özünüdərkini bütün forma və vasitələrin geniş vüsət alması, milli qürur hissənin güclənməsi və milli şəhürün yüksəlişinə tokan verən sürətli inkişaf strategiyasının gerçəkləşdirilməsi təşkil etmişdir. Onun respublikaya rəhbərlik etməyə başladığı ilk günlərdən Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətlərinin yubileylərinin müntəzəm surətdə qeyd olunması bir önəm halını almış, bu isə Azərbaycan xalqının ümummilli problemləri ilə sıx bağlı olub milli ruhun, milli özünüdərkini yüksəlişi, xalqın tarixi yaddaşının özünə qaytması, müstəqil dövlətçilik ideyalarının gerçəkləşdirilməsi üçün zəmin yaratmışdır.

Heydər Əliyevin 1969-1982-ci illərdə Azərbaycan rəhbərlik etdiyi dövrdə görülən işlər milli özünüdərk duyğularını ideoloji sistemə keçmiş buxovlarından xilas edərək, xalqın tarixi yaddaşının özünə qaytarılması kimi təməl prinsiplər əsasında milli ruhun hədsiz yüksəlişini təmin etmiş, xalqımızın qəlbində illərdən bəri sıxışdırılıb qalmış milli dövlətçilik ideyasının gələcəkdə böyük hərəkatverici qüvvəyə çevrilməsi üçün müntəzəm zəmin yaratmışdır.

SSRİ-nin əyalətlərindən biri kimi baxıldığından, 1960-cı illərin sonlarına doğru sosial-iqtisadi həyatın bütün sahələrinin gerildiyi, mənfəi meyllərin güclənərək gətirdikcə daha dərin kök saldığı, hakimiyyət uğrunda gizli rəqabətin artdığı və eynəcər şəkillər aldığı, bütün bunların isə xalqın milli-mənəvi birliyinə ziyan vurdığı Azərbaycanda hakimiyyətə gələn yeni rəhbərin birinci işi respublikada iqtisadi potensialın dağılmasının, ictimai-siyasi həyatda yaranmış tənəzzülün xalqın monovi-psixoloji vəziyyətinə mənfəi təsir göstərə bilməsinin qarşısını almaqdan ibarət oldu. Respublika kosmopolit bir əhval-ruhiyyə hökm sürüyündən milli kadrların hazırlanması, milli dilin inkişaf etdirilməsi və istifadə olunması, dövlət idarəetmə strukturlarında çalışan məmurların azərbaycanlı olmasına diqqət yetirilməsi istiqamətində nönlkü ciddi addım atılmış, hətta bu yöndə edilən təbəbbüslərdən qarşısı alınmış ki, belə bir halda, heç şübhəsiz, milli şüura malik olan, milli düşüncə ilə yaşayan və milli mədəniyyəti daşıyıcısı sayılan kadrların yetişməsinə çox ciddi maneələr törədirdi.

İqtisadiyyatı bütövlükdə dərin və uzunmüddətli böhran mərhələsinə qədər qoymuş respublikada yaranmış bu ağır vəziyyətdən çıxış yolu tapmalı, onun iqtisadi inkişafını təmin etmək üçün prinsiplər cəhətdən yeni konseptual səviyyədə yanaşma yolları işlənilib hazırlanmalı, iqtisadiyyatda köklü struktur dəyişiklikləri aparılmalı, təsərrüfatçılıqda və iqtisadi həvəsləndirmədə yeni üsullar tətbiq olunmalı idi. Heydər Əliyev ömür idə ki, millətin siyasi müstəqilliyinin özünü onun iqtisadi cəhətdən azadlığı şərtləndirir.

O illərdə milli ideyanın qitliyi üzündən baş alıb gedən, həm iqtisadi, həm mədəni tənəzzülə aparan mənfəi hallar Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişi ilə aradan qaldırıldı. Onun yorulmaz fəaliyyətinin nəticəsidir ki, 1970-1980-ci illərdə baş verən dəyişikliklərin miqyasına görə, ictimai və iqtisadi sahədəki dərin islahatların səviyyəsinə və xalqın mədəni rifah halının keyfiyyətcə yeni mərhələyə keçməsinə görə Azərbaycanın quruculuq salnaməsində, əz-zün həqiqi mənasında, ən parlaq səhifələr təşkil etmişdir.

İndiki dövrdə Azərbaycanın dövlət suverenliyi və iqtisadi müstəqilliyi, onun xarici iqtisadi əlaqələrinin sistemli olaraq genişlənməsi və dünya iqtisadiyyatına daha dərin bir şəkildə inteqrasiya prosesi hələ 1970-1980-ci illərdə Heydər Əliyev tərəfindən təməli qoyulmuş potensiala əsaslanır.

Heydər Əliyevin dövlətçilik strategiyası

Ümummilli liderin tarixi xidmətləri əvəzsizdir

proqramında azərbaycançılıq məfkurəsi ilə bağlı diqqəti bir də məhz belə bir cəhət çəkir ki, burada mədəni, bədii, estetik intibah iqtisadiyyatda, sənayə, tikinti və təsərrüfatdakı böyük nailiyyətlərlə, güzərandakı elliklə yaxşılaşma və kütləvi ruh yüksəkliyi ilə birlişərək vahid axarda gerçəkləşmişdir.

70-ci illərdən başlayaraq iqtisadi potensialın yaratdığı bu yüksəliş Azərbaycanın özünün iqtisadi inkişafının növbəti mərhələsi kimi tarixən zəruri azadlıq mübarizəsinə də daxil olmaqla hazırlanmışdır. 80-ci illərin sonu 90-cı illərin əvvəlində müstəqillik hərəkatının geniş vüsət alması Heydər Əliyev dövründəki həmin iqtisadi yüksəlişə və ona paralel olaraq tarixi fürsətdən dərhal bəhrələnməyə hazır milli mübarizlik ruhunun təşəkkül tapması sayəsində mümkün olmuşdur.

Totalitar sistemin elm və mədəniyyət xadimlərinə, ziyalılarına qarşı ağır toziyqlər, tənqib və təhdidləri Sovetlər İttifaqının bir çox başqa respublikalarında özünü aşkar hiss etdirirdi halda, qorxmaz, cəsur, möhkəm iradə sahibi olması sayəsində Heydər Əliyev Azərbaycanda yarıdıcı insanlar üçün sorbət düşüncə və düşüncəyünü təmifadə edə bilmək, alt qatda isə milli-mənəvi ideala, Azərbaycan dövlətçilik tarixində suverenliyi, müstəqilliyi təmin edən dəyərlərə aparan yollar tapmaq imkanını verən bir şərait yaratmışdır.

Məhz həmin illər ərzində Bakıda ən böyük abadiyyət işləri görülmüş, müasir Azərbaycan memarlığının əsərləri sayılan və respublikanın siyasi və mədəni həyatında böyük olan bir sıra memarlıq ansamblı, inzibati mərkəz, saray, institut, nəşriyyat, tədris korpusu, kompleks və özünüdərk görkəmi ilə şöhrətə rəvəq verən neçə-neçə digər bina tikilib istifadəyə verilmişdir. Heydər Əliyevin təşəbbüsü sayəsində çox sayda memarlıq abidəsinin bərpası mümkün olmuşdur. O, Azərbaycan xalqının tarixi keçmişində, mədəni mədəniyyəti tarixində iz qoymuş böyük şəxsiyyətlərin abidəyə çevrilməsinin xalqın milli varlığına, milli duyğularının güclənməsinə son dərəcə müsbət təsir edəcəyini çox gözəl bilirdi. Heydər Əliyevin mədəniyyətimizə, tariximizə dərin ehtiram nümayiş etdirərək göstərdiyi qayğı sayəsində Bakının ən görkəmli yerlərində xalqımızın milli varlığını daşıyıcısı olan böyük insanların özəmətli heykəlləri uraldılmış, böylük tarixi şəxsiyyətlərin hər biri üçün bir mədəniyyət mərkəzinə çevrilən ev muzeyləri yaradılmışdır.

Heydər Əliyevin Azərbaycanın gələcəyini düşünərək əzəgörmənlərə atdığı addımlardan biri də azərbaycanlılardan ibarət gənclərimizlə gələcəyini müstəqil ölkə üçün görkəmli ixtisaslarla vətənlənməkdən ötrü keçmiş Sovetlər İttifaqının nüfuzlu ali məktəblərinə göndərmək təcrübəsi kimi dəyərlə təhsil önəmənəsini əsasını qoyması idi. Bu yolla Azərbaycanımızın elmi və kədr potensialı yüksəldiyi kimi, xalqımızın milli-mənəvi, əxlaqi dəyərlərinin təbliği də həyata keçirilmişdir.

Heydər Əliyevin başçılığı ilə 1969-1980-ci illərdə Azərbaycanda intibah şərtləndirən amillərdən biri respublikada təhsilin inkişafına xüsusi diqqət yetirilməsi, gəncliyin ana dilində təhsilə üstünlük verilməsi olmuşdur. Milli hərəbi kadrların hazırlanması da xalqın müstəqil gələcəyini gürən Heydər Əliyevdən ötrü xüsusi böyük əhəmiyyətli məsələ idi.

Heydər Əliyevin gələcəyini müstəqil Azərbaycanını nəzərdə tutaraq, milli məfkurənin yüksəlişi və xalqın milli dövlətçilik arzularının daha da güclənməsi üçün dövlət quruculuğuna sahəsində gördüyü mühüm işlərdən biri SSRİ-nin xarici siyasəti çərçivəsində də olsa, Azərbaycanın xarici ələmdə elmi-texniki, iqtisadi

və mədəni əlaqələrinin genişləndirilməsi üçün göstərdiyi maksimum səylərdir. Bu məqsədlə Bakıda İttifaq və beynəlxalq əhəmiyyətli tədbirlər təşkil olunmuş kimi, SSRİ respublikaları və sosialist düşüncəsi ölkələrində, eləcə də digər xarici ölkələrdə Azərbaycan mədəniyyəti və incəsənəti günləri keçirilir ki, bütün bunlar son nəticədə Azərbaycanın xarici ölkələrlə və orada yaşayan azərbaycanlılarla əlaqələrinin qurulması üçün zəmin yaradır, azərbaycanlıların özünəməxsus tarixi, mədəni önəmləri olan xalq olaraq tanınmasını, Bakının isə həmin dövrdə dünya miqyasında tanınan bir elm və mədəniyyət mərkəzinə çevrilməsini təmin edirdi.

Bu həmin dövr idi ki, hətta, Moskvada, Sankt-Peterburqda çıxan jurnallarda işıq üzə gərək bilməyən yazılar fəal vətəndaşlıq nümunəsi olan əsərlər kimi dövrün Bakı mətbuatında dərc oluna bilər, şəxsən Heydər Əliyev səviyyəsində hər cür hücumdan və qəsdlərdən qorunurdu. Həmin illərdə mədəniyyət və incəsənət nümayəndələrinin tarixi keçmişimiz, eləcə də bugünkümlə bağlı qadağa qoyulmadan milli ruhlu əsərlər yaradma bilmələri üçün müntəzəm şəraitin təmin olunması gənclərimizə xüsusi qayğı və diqqətə layiqdir.

Hakimiyyətə gəldiyi ilk günlərdən Heydər Əliyevin gələcəyə hesablanaraq milli dövlət quruculuğunda əsasını təşkil edən strateji proqramında Azərbaycan dilini ayrıca diqqət mərkəzində idi. Heydər Əliyevin respublikaya rəhbərliyi dövründə Azərbaycan dilinə həqiqi dövlət dili statusu qazandırmaya yönəlməmiş fəaliyyətinin bəhrəsidir ki, 1978-ci il Konstitusiyasında Azərbaycan dilinin dövlət dili statusu təsbit olundu. Dövr baxımından sözlün əsl mənasında qəhrəmanlığa bərabər bel bir addım məhz gələcəyini müstəqil yeni Azərbaycanı namına atılmışdır. Azərbaycan dilinin inkişafı üçün geniş tətbiqi, demək olar ki, bütün böyük klassiklərin ittifaqı miqyasında yubileylərinin keçirilməsi, Azərbaycan mədəniyyətinin ümumitifaq miqyasında ən mövqelərə çıxması, elmi, ədəbi, mədəni abidələrin planlı tədqiqi və nəşri - bütün bunlar Heydər Əliyevin gələcək milli dövlətçiliyimizin ideya təməlinə dayanan siyasətinin əməli nəticələridir.

Heydər Əliyevin 1993-cü ildə Azərbaycan rəhbərliyinə qayıdışı ilə ölkəmizin ictimai-siyasi, sosial, iqtisadi, elmi-mədəni həyatında, beynəlxalq əlaqələrdə dönüş yaranmış, elmi əsaslara, beynəlxalq norma və prinsiplərə uyğun müstəqil dövlət quruculuğu prosesi başlamışdır. Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi təxirəsalınmaz tədbirlərin nəticəsi kimi, bir tərəfdən, Milli Ordunun formalaşdırılması, Azərbaycanın milli mənafeələrini qorumağa qədr nizami silahlı qüvvələr yaradılması, torpaqlarımızın müdafiə olunması ilə bağlı mühüm addımlar atılmış, digər tərəfdən, atəşkəsə nail olmaq üçün bütün siyasi və diplomatik vasitələr işə salınmış, bunun da nəticəsində 1994-cü ilin mayında ölkəmiz üçün həqiqi əhəmiyyət kəsb edən atəşkəsə nail olmuşdur.

Azərbaycan daxili və xarici siyasətində nisbi sabitlikdən və beynəlxalq ələmdə ölkəmizə artan inam və maraqlardan istifadə edərək, 1994-cü ilin sentyabrında "Əsrin müqaviləsi" adlandırılan ilk neft müqaviləsinin imzalanması və onun gerçəkləşdirilməsi Heydər Əliyev tərəfindən işlənilib hazırlanmış və müstəqil Azərbaycanın iqtisadi inkişaf konsepsiyasını təşkil edən neft strategiyasının həyata keçirilməsində parlaq təzahürüdür.

(Ardı var)

Dəmir QURBANLI

